Farnosť a kostol sv. Petra a Pavla v Záhorskej Bystrici

Martin Besedič
Ľudovít Pokojný

Farnosť a Kostol sv. Petra a Pavla

v Záhorskej Bystrici

LÚČ

Z najstarších dejín farnosti a Kaplnka sv. Petra

Farský Kostol sv. Petra a Pavla je neprehliadnuteľnou dominantou Záhorskej Bystrice. Barokovo-klasicistický kostol však nie je prvou sakrálnou stavbou v strede obce. Podľa zachovaných archívnych prameňov a archeologického bádania ide o tretí sakrálny objekt na tomto mieste.

Dnešná Záhorská Bystrica sa pod názvom Pistrich prvý raz spomína v listine uhorského kráľa Karola Róberta z roku 1314 rakúskemu šľachticovi Ottovi, synovi Rugéria z Telesprunu. Prvá zmienka o existencii kaplnky, ktorá bola zasvätená sv. Petrovi, apoštolovi, je z roku 1332 v súpise pápežských desiatkov ostrihomského arcibiskupstva. Podrobnejší dejinný vývoj kostola a fary v Záhorskej Bystrici môžeme však sledovať až od prvej tretiny 16. storočia, keď obnovenie farnosti úzko súviselo s príchodom chorvátskeho etnika (po roku 1529). Príliv Chorvátov v nasledujúcich rokoch zmenil etnickú štruktúru obyvateľov obce a ku koncu 16. storočia už môžeme hovoriť o ich dominancii.

Podľa zachovaných archívnych záznamov sa stavba kostola zasväteného už sv. Petrovi a Pavlovi kladie do roku 1534. Dosvedčuje to zápis z kanonickej vizitácie v roku 1634, kde sa píše, že „pred sto rokmi bol na mieste Kaplnky svätého Petra, filiálky stupavskej farnosti, postavený K ostol svätých Petra a Pavla“. Pri stavbe kostola prišlo k rozšíreniu pôvodného patrocínia o sv. Pavla, čo bolo častým javom na začiatku novoveku.

Z kanonickej vizitácie z roku 1562 sa dozvedáme, že v roku 1561 prišiel do Bystrice farár Matias Nojem,

hlaholista, ktorý slúžil bohoslužby v staroslovienskom jazyku. Aj keď sa zmienky o chorvátskych kňazoch-hlaholistoch často vyskytujú v lokalitách chorvátskeho osídlenia v Rakúsku a Maďarsku, na Slovensku je táto zmienka ojedinelá. Nemožno však predpokladať, že Matias bol jediný. Podľa vizitátora bol Matias Nojem chvályhodný muž s dobrými vlastnosťami a vynikajúcimi vedomosťami.

Ďalším chorvátskym kňazom, ktorý prišiel do Bystrice v roku 1630, je Mikuláš Urbanič. V Bystrici pôsobil pravdepodobne do roku 1634. S Chorvátskymi kňazmi sa v Záhorskej Bystrici stretávame do polovice 18. storočia (Lubetič, Golubič, Besedič, Megliť), na rozdiel od Nojema však ako liturgický jazyk používali latinčinu, po chorvátsky len kázali. Ich prítomnosť kladne pociťovali aj Chorváti v Lamači, keďže Lamač bol od konca

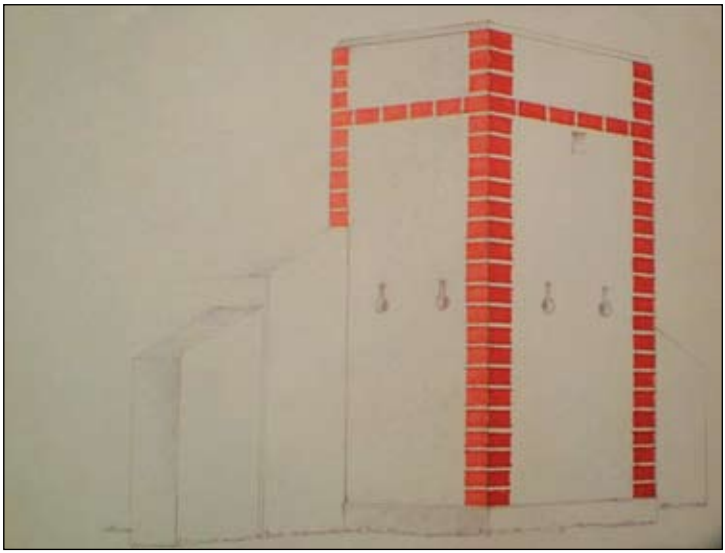

Renesančná výzdoba veže starého kostola

16. storočia až do roku 1752 filiálkou bystrickej farnosti. Do Lamača chodili slúžiť bohoslužby kňazi z Bystrice len v nedeľu a vo sviatok, čo malo za následok ustrnutie duchovného života v Lamači.

Väčšina kňazov zo 17. a z 18. storočia pôsobila v Záhorskej Bystrici len krátky čas, niektorí z nich v Bystrici zomreli a boli pochovaní na cintoríne okolo starého kostola.

Starý Kostol sv. Petra a Pavla z roku 1534

O podobe starého gotického kostola, vybudovaného v roku 1534 po príchode prvých Chorvátov, sa dozvedáme z kanonických vizitácií z rokov 1755 a 1782. Kostol bol výrazne menší než dnešný. Svätyňa mala dĺžku 7,2 m, šírku 5,4 m a klenbu vo výške 5,4 m. Loď kostola bola dlhá 9,9 m, široká 7,2 m a zaklenutá klenbou vo výške 6,3 m. Aj keď rozmery udávané vizitátormi sú len orientačné, nelíšia sa v mnohom od výsledkov posledných archeologicko-architektonických výskumov. Sekundárne bola pristavaná k západnej stene kostola veža s renesančným kvádrovaním, ktorá spolu so západnou stenou kostola prežila aj stavbu nového kostola. Murivo pôvodnej veže bolo vysoké 11,7 m. Obranný charakter veže a kostola dokazujú aj dvojice kľúčových strieľní na severnej, západnej a južnej strane veže, umiestnené vo výške asi 5,2 m od terénu. Pravdepodobne v období stavby veže bol vybudovaný aj obranný múr okolo kostola. V areáli opevneného kostola sa okolo chrámu rozprestieral cintorín, na ktorom sa pochovávalo do roku 1779. Hlavný oltár kostola bol zasvätený úcte sv. apoštolov Petra

a Pavla. Okrem patrónov chrámu boli na ňom sochy sv. Gregora Veľkého, sv. Juraja, sv. Jozefa, sv. Mikuláša, sv. Rocha, obraz sv. Sebastiána a socha Panny Márie.

Na bočnom oltári Najsvätejšej Trojice bol medzi sochami sv. Jána Evanjelistu a sv. Jána Krstiteľa obraz Najsvätejšej Trojice. V hornej časti oltára bol medzi dvoma plastikami anjelov obraz sv. Juraja.

Tretí oltár bol zasvätený Sedembolestnej Panne Márii. Bola na ňom v hodvábe odetá socha Panny Márie, socha sv. Františka Serafínskeho a sv. Antona Paduánskeho, v hornej časti oltára obraz Panny Márie medzi dvoma plastikami anjelov.

Vo svätyni mala svoje miesto kamenná krstiteľnica, do ktorej bol vložený medený pocínovaný kotlík na svätenú vodu. Spovednica bola umiestnená v sakristii. V priestore medzi svätyňou a loďou stála drevená kazateľňa, ktorá mala drevenú korunu so sochou sv. Michala Archanjela.

Na drevenom chóre sa nachádzal organ s desiatimi registrami, pravdepodobne jednomanuálový s pedálom, chýbajú však bližšie správy o jeho dispozícii, ako aj o tom, kto ho zhotovil.

Podľa vizitácie z roku 1755 boli vo veži kostola tri zvony s hmotnosťou päť, tri a jeden centenár[1]. Na veži kostola boli slnečné hodiny, o ktoré sa starala obec. Vizitácia z roku 1782 hovorí, že kostol mal striebornú pozlátenú monštranciu, pozlátené cibórium, tri pozlátené kalichy s paténami, strieborný pacifikál, pozlátený relikviár s ostatkami Svätého kríža a pixidu a viacero cínových svietnikov. Spomínané zariadenie v roku 1784 z kostola ukradli. Bystrickej farnosti pomohli pátri paulíni z Marianky, ktorí požičali nášmu kostolu pozlátenú monštranciu, pozlátený kalich s paténou a pozlátené ci-

[1] Centenár je historická jednotka hmotnosti zodpovedajúca 56 – 60 kg.

Kanonická vizitácia farnosti z roku 1782

bórium. Spomínané liturgické predmety zostali v Bystrici natrvalo, keďže rehoľa paulínov sa za vlády Jozefa II. zrušila. Okrem toho kostol bol dobre vybavený liturgickými predmetmi a rúchami.

Súčasný Kostol sv. Petra a Pavla

Potreba nového kostola bola aktuálna v druhej polovici 18. storočia. Pôvodný gotický kostol svojimi rozmermi ani zďaleka nemohol postačovať potrebám vtedy dosť veľkej farskej komunity, ktorá mala podľa kanonickej vizitácie z roku 1782 vyše 1 300 farníkov.

Veľkú zásluhu na realizácii samotnej stavby mal vtedajší farár Jozef Dergovič. V roku 1801 bol vymenovaný za farára v Záhorskej Bystrici, kde pôsobil až do roku 1824. V písomných prameňoch z roku 1812 sa o Dergovičovi píše: „Farár je človek snaživý, má veľké zásluhy na budovaní kostola od základov."

Finančné prostriedky na stavbu kostola pripravoval farár Dergovič krátko po svojom príchode do Záhorskej Bystrice. Na verejnej licitácii sa 24. novembra 1802 predali tri farské vinice a jeden dom, ktoré vlastnila farnosť, spolu za 1 840 zlatých. Podľa účtov z roku 1803 sa na stavbu kostola vydalo 3 300 zlatých.

Stavba chrámu sa začala slávnostným požehnaním základného kameňa kostola. Za účasti zemepána grófa Leopolda Pálffyho, viacerých kňazov a veriacich z okolitých obcí ho 26. apríla 1803 požehnal pomocný ostrihomský biskup Jozef Vilt. Po svätej omši boli všetkým zhromaždeným udelené odpustky. Z dnešného pohľadu prebiehala stavba kostola nečakane rýchlo. V roku 1805 boli kamenno-tehlové múry kostola zaklenuté a kostol bol pokrytý škridlovou strechou. Materiál na stavbu kostola dal dobrodinec kostola a farnosti gróf Leopold Pálffy, manuálne práce na stavbe za veľkého úsilia vykonávali bystrickí farníci. Ako je známe z písomností i svedectiev, počas obdobia stavby kostola sa veriaci na

bohoslužbách schádzali v kaplnke, ktorá stála na mieste dnešného hostinca „U Iváka“. Práce na dokončovaní a zariaďovaní kostola trvali celé nasledujúce desaťročia až do posviacky v roku 1834. Z vizitácie z roku 1812 sa dozvedáme, že „v kostole ešte nebol dokončený oltár, no napriek tomu sa v ňom už uchovávala Oltárna sviatosť. Kostol zasvätili svätým apoštolom Petrovi a Pavlovi, nebol však slávnostne posvätený“. Slávnostná posviacka nového farského kostola sa konala 31. augusta 1834, svätiteľom bol ostrihomský pomocný biskup Alexius Jordánsky. Biskup zároveň posvätil aj nový hlavný oltár s relikviami svätých mučeníkov Simplicia a Aurélie. Listinu o konsekrácii vydal biskup Jordánsky v Bratislave 5. septembra 1834. Originál tohto dokumentu sa dodnes nachádza vo farskom archíve, jeho kópia je v sakristii kostola.

Listina biskupa Alexia Jordánskeho
o konsekrácii Kostola sv. Petra a Pavla

Zariadenie interiéru kostola a jeho konsekrácia spadajú do prvých rokov pôsobenia farára Jozefa Tainczner a, rodáka z Dubovej, v Záhorskej Bystrici. Tainczner bol 5. decembra 1826 vymenovaný za farára v Záhorskej Bystrici a v tejto funkcii zotrval neuveriteľných 47 rokov, do svojej smrti v júni 1873.

Kostol sv. Petra a Pavla je jednoloďová barokovo-klasicistická stavba so svätyňou ukončenou pravouhlým záverom. Loď je dlhá 20,8 m, široká 10,7 m, zaklenutá troma poľami pruskej klenby na pásoch dosadajúcich na rímsové hlavice zdvojených pilastrov a v rohoch na hlavice zalomených pilastrov. Na západnej stene kostolnej lode je murovaný chór na dvoch stĺpoch. Loď kostola je presvetlená šiestimi veľkými oknami. Na južnej stene je bočný vchod do kostola. Svätyňa kostola má dĺžku 10,46 m, šírku 8,3 m, zaklenutá je vo výške 15 m. Podlaha vo svätyni je zvýšená v porovnaní s loďou o jeden schod. Dlažbu v interiéry kostola tvorí kamenná opuka štvorcového tvaru ukladaná na koso. Svätyňa je presvetlená štyrmi vitrážovými oknami. K severnej stene svätyne je pristavaná sakristia, do ktorej sa vchádza kamenným portálom zo svätyne. Veža kostola je obstavaná bočnými priestormi, v južnom sa nachádza schodisko vedúce na chór a do veže, v severnom schodisko do podkrovia. Spodná časť veže bola ponechaná zo starého kostola. Veža kostola je vysoká 40 m, cimburie je pokryté na medeno natretým plechom. Na vrchole veže je kríž vysoký 2 m. Vo zvonici so štyrmi akustickými otvormi sú zavesené štyri zvony uliate v roku 1925 firmou Richard Herold z Chomutova. Loď a svätyňa kostola je zastrešená sedlovou strechou so škridlou. Na priečelí kostola sa nachádza hlavný portál s rímsou, dve okná zo schodiska vo veži a kamenné sochy sv. Petra a sv. Pavla, apoštolov, z roku 1848.

Interiér kostola

Interiér kostola prechádzal od dostavania mnohými zmenami. Súčasné zariadenie kostola pochádza zo začiatku 20. storočia a vyznačuje sa slohovou a štýlovou jednotnosťou, čo je zriedkavé. Hlavný oltár umiestnený v pravouhlom závere svätyne je zasvätený patrónom chrámu sv. Petrovi a Pavlovi. Zhotovil ho v roku 1906 Jozef Kreuse z Banskej Štiavnice za 6 400 korún, ktoré zozbierali medzi sebou obetaví farníci. Sto korún na oltár venovala Ostrihomská kapitula, dvesto korún venoval mecén kostola gróf Ľudovít Károly a šesťsto korún jeho manželka.

Centrálnej časti oltára nad pozláteným tabernákulom dominujú drevorezby apoštolov sv. Petra a Pavla, na ľavej strane je socha sv. Vendelína, vpravo socha sv. Floriána. Pozoruhodné sú reliéfy zo života Panny Márie po oboch stranách tabernákula i reliéfy pod oltárnou menzou zobrazujúce obetujúceho veľkňaza Melchizedecha a Abraháma obetujúceho svojho syna Izáka.

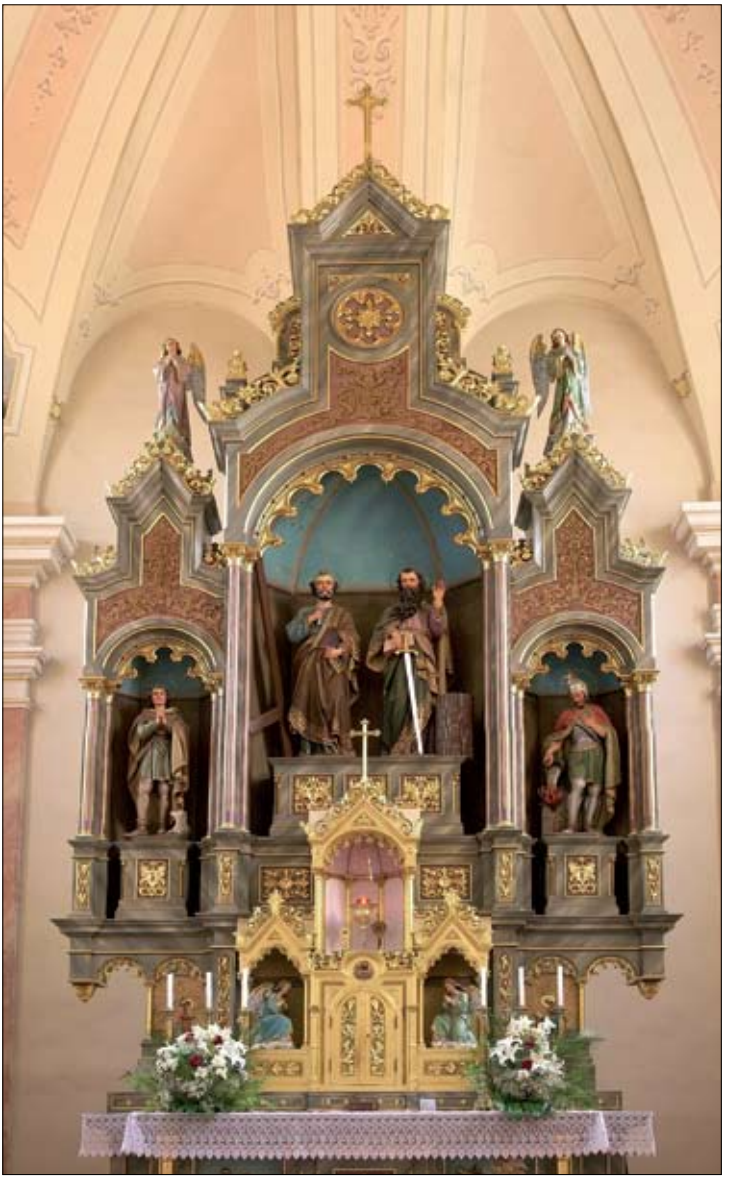

Hlavný oltár sv. Petra a Pavla

Reliéf obetujúceho veľkňaza Melchizedecha

Reliéf Abraháma obetujúceho svojho syna Izáka

Kazateľnica

Socha sv. Jozefa

Kazateľnica z roku 1917 je umiestnená na ľavej strane víťazného oblúka. Je dielom tirolského majstra Jozefa Rungaldiera. Sú na nej zobrazení štyria evanjelisti so svojimi atribútmi. Oproti kazateľnici v nike na víťaznom oblúku je socha sv. Jozefa.

Po ľavej strane víťazného oblúka stojí Oltár Božského Srdca Ježišovho a po pravej strane Oltár sv. Anny. Sochy na oltároch zhotovil v roku 1917 Jozef Rungaldier zo St. Ulrich Gröden v Tirolsku. Peniaze na zhotovenie oltárov venovala Juliana Žernovičová, ktorá venovala aj kamennú krstiteľnicu. Oba oltáre spolu s kazateľnicou posvätil v roku 1921 spišský biskup Ján Vojtaššák pri príležitosti vysluhovania sviatosti birmovania v Záhorskej Bystrici.

Oltár Božského Srdca Ježišovho

Oltár sv. Anny

Oltár Ružencovej Panny Márie

Ďalší z oltárov, Oltár Ružencovej Panny Márie je umiestnený do niky v severnej stene kostola. Oltáru dominuje sediaca socha Panny Márie s malým Ježišom v náručí spolu so sochami sv. Dominika a sv. Štefana Uhorského. Pôvod oltára siaha do roku 1915 a mohol byť postavený vďaka daru Mateja Žernoviča, ktorý na tento účel vo svojom testamente venoval 2 000 korún.

Na západnej čelnej stene chrámovej lode sa nachádza murovaný chór s organom. Organ postavila budapeštianska filiálka firmy Rieger v roku 1902.

Organ Rieger, op. 908 z roku 1902

Súsošie Kalvárie

Oltár Sedembolestnej Panny Márie

Interiér kostola v období rokov 1906 – 1917

Išlo o pätnásťregistrový dvojmanuálový organ s pedálom a pneumatickou výpustkovou traktúrou, ktorý je funkčný dodnes. Počas vojny boli v roku 1917 zrekvirované prospektové píšťaly principálového registra. Organ bol po vojne rekonštruovaný firmou Rieger z Krnova. Poslednú veľkú generálnu opravu organa vykonal v rokoch 2009 a 2010 organár Dalibor Lipka z Krnova. Organovú skriňu zreštaurovali Tomáš Molnár a Peter Hrachovský z Pezinka.

Pod chórom na pravej strane stojí súsošie Kalvárie tirolského majstra Rungaldiera z roku 1917, na ľavej strane pri severnej stene Oltár Sedembolestnej Panny Márie s plastikou Piety a dvoch úctuvzdávajúcich anjelov, pochádzajúci pravdepodobne z pôvodného zariadenia kostola z 19. storočia. Obrazy štrnástich zastavení krížovej cesty pochádzajú zo šesťdesiatych rokov 19. storočia.

Počas dvadsiateho a dvadsiateho prvého storočia prešiel kostol a jeho okolie viacerými rekonštrukciami a opravami.

Veľká generálna oprava kostola sa uskutočnila pri stom výročí postavenia chrámu v roku 1905 počas pôsobenia farára Alojza Kofrányiho, o čom svedčí aj mramorová tabuľa inštalovaná na chóre kostola. Kostol bol vtedy nanovo vymaľovaný, dnešné olejové maľby na strope vznikli práve pri tejto generálnej oprave interiéru. V prvom poli pruskej klenby vo svätyni je maľba na námet Ježišových slov „Nechajte deti prísť ku mne“, tri stropné maľby v lodi kostola zobrazujú postupne Odovzdávanie kľúčov sv. Petrovi, Poslednú večeru a Obrátenie Šavla. Na klenbových pásoch vo svätyni sú štyri maľby zobrazujúce evanjelistov aj s ich atribútmi. Klenbové pásy v lodi kostola zdobia štyri figurálne maľby, na južnej strane s výjavmi zo života Ježiša – Vyhnanie

Odovzdanie kľúčov sv. Petrovi

Obrátenie Šavla

Panna Mária Kráľovná pokoja

kupcov z chrámu a Obetovanie Pána, na severnej strane maľby s mariánskou tematikou – Panna Mária Kráľovná pokoja a Korunovanie Panny Márie. Na vrchole víťazného oblúka je zavesený erb grófskej rodiny Károlyovcov, ktorí sa ako patróni kostola v roku 1905 finančne podieľali na jeho obnove. Podľa reštaurátorského výskumu z roku 2004 bol kostol maľovaný znova v rokoch 1925 – 1926.

Vitráže sv. Alžbety Uhorskej a sv. Jána Nepomuckého

V rokoch 1917 a 1918 farníci zakúpili do okien vo svätyni a v lodi kostola vitráže, ktoré zhotovila firma Rudolf Lentgeb Glasmalerei z Viedne. Vo svätyni kostola sú vitráže s vyobrazením sv. Michala archanjela, sv. Františka Xaverského a sv. Alžbety Uhorskej, okná v lodi kostola sú vyplnené vitrážami znázorňujúcimi sv. Jána Nepomuckého, Svätú rodinu, Nanebovzatie Panny Márie a sv. Jozefa. V roku 2005, za pôsobenia farára Antona Solčianskeho, boli okná na chóre presklené vitrážami,

ktoré kostolu darovali bystrické rodiny Ladislava Balka a Milana Bilačiča. Vitráž na južnej stene kostola znázorňuje blahoslaveného pápeža Jána Pavla II., v okennom otvore severnej steny je vitráž blahoslavenej Zdenky Schelingovej, mučenice komunistického režimu.

V roku 1938 sa pod vedením farára Antona Floreka uskutočnila rozsiahla rekonštrukcia exteriéru kostola. Nanovo sa postavil krov kostola a pokryl škridlou. Osadili sa nové ríny, dvere, okná na priečelí, na chóre i na schodiskách na chórus a do podkrovia. Kostol bol tiež zvonka nanovo namaľovaný striedaním bieleho a žltého náteru. Interiér kostola bol znova vymaľovaný koncom päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia. V roku 1985 bola posledný raz maľovaná fasáda kostola.

V rokoch 1995 – 2009 prebiehali nepretržité práce na obnove interiéru farského kostola, a to za pôsobenia farárov Jozefa Meška a Antona Solčianskeho. Za pôsobenia

Interiér kostola,
pohľad na loď kostola od hlavného oltára

Park sv. Petra a Pavla

posledného z nich v roku 2004 akademický maliar Peter Čambál vymaľoval aj celý interiér kostola. Následne sa reštaurovali aj vitráže i všetky oltáre v kostole, na čom sa finančne podieľali mnohé bystrické rodiny.

Od roku 2010 sa udiali rozsiahle rekonštrukcie celého farského areálu pod vedením dekana Ľudovíta Pokojného. Úplnou rekonštrukciou prešiel priestor zaniknutého cintorína v blízkosti Kostola sv. Petra a Pavla, kde sa vybudoval farský park sv. Petra a Pavla. Farnosť tak nielen získala miesto na stíšenie, premýšľanie, odpočinok pre všetkých obyvateľov Bystrice a jej návštevníkov, ale aj dôstojné miesto úcty k predkom pochovaným na tomto pietnom mieste. Nový farský park bol požehnaný na sviatok patrónov kostola roku 2010. V jesenných mesiacoch toho istého roku sa začalo s komplexnou renováciou fasády kostola, počnúc odvlhčením, prevetrávaním

Obnovená sakristia

a sanáciou exteriérových omietok kostola. V roku 2011 sa kompletne zrenovovala sakristia kostola: osadila sa nová podlaha z talianskeho mramoru Giallo reale, staré opadávajúce maľby sa odstránili a sakristia nanovo vymaľovala a nakoniec zariadila novým mobiliárom od talianskej firmy C.B.M.Chiesa z Asolo, ktorá v tom istom roku dodala aj novú spovednicu umiestnenú pod chórom. Sakristia s novovybudovaným hygienickým príslušenstvom bola odovzdaná do užívania na sviatok patrónov kostola roku 2011.

Cintoríny v Záhorskej Bystrici

Z písomných prameňov sa dozvedáme, že najstarší známy cintorín v Bystrici sa nachádzal v strede obce, a to na mieste dnešného kostola. V kanonickej vizitácii z roku 1782 čítame: „Kostol má okolo seba cintorín ob-

kolesený pevným múrom, ktorý od 27. septembra roku 1779 na pochovávanie neslúži.“ Išlo pravdepodobne o cintorín používaný ešte v stredoveku, keďže na tomto mieste už v 14. storočí stála Kaplnka sv. Petra, prestavaná v roku 1534 na kostol. Tento cintorín prestal slúžiť na pochovávanie po vydaní kráľovského dekrétu o zákaze pochovávania okolo kostola. Na severovýchodnom okraji tohto cintorína bolo pochovaných viacero kňazov pôsobiacich v Bystrici v 17. až 19. storočí.

Po roku 1779 sa začalo pochovávať hneď v susedstve prvého cintorína, v priestranstve medzi farskou záhradou a vtedajšou budovou školy, ktorá slúžila do roku 1751 ako fara. Tento druhý cintorín, na ktorého mieste je dnešný farský park, bol požehnaný v roku 1779 a dnes ho pripomína hlavný kamenný kríž z pieskovca, ktorý dala v roku 1873 postaviť Alžbeta Rybaričová. Na tomto cintoríne sa prestalo pochovávať v roku 1881, odkedy slúži nový cintorín na dnešnej Pútnickej ulici (v poradí tretí).

Okrem nich bol na území Záhorskej Bystrice aj morový cintorín, dnes už zaniknutý, situovaný v dolnej časti dnešnej Tatranskej ulice. Slúžil na pochovávanie v tridsiatych rokoch devätnásteho storočia.

Z histórie farskej budovy

Ako sa dozvedáme z Galgócyho vizitácie, až do príchodu farára Jána Ignáca Bobkoviča v roku 1742 farári na bystrickej fare nebývali a dochádzali za svojimi veriacimi z Bratislavy. Prvá farská budova, kde bystrický kňazi bývali, stála vedľa už dnes zaniknutého cintorína, druhého v poradí, na jeho západnej strane. Mala slame-

Kaplnka sv. Kozmu a Damiána na novom cintoríne

nú strechu a v polovici 18. storočia bola v dezolátnom stave, takmer na spadnutie. Hoci sa plánovalo jej zbúranie, slúžila od roku 1751 ako škola a byt učiteľa. Nachádzali sa v nej dve spálne, izba, kuchyňa, maštaľ, pod kuchyňou bola murovaná pivnica. Pri nej sa rozliehala malá záhrada. Ďalšia jej priľahlá záhrada sa začala od roku 1779 využívať ako cintorín.

Práve pre zlý stav prvej bystrickej fary gróf Leopold Pálffy daroval v roku 1751 bystrickej farnosti novú budovu ako sídlo bystrických farárov, nazvanú aj Gertnerov dom. Gertner, ktorý bol úradníkom na pálffyovskom panstve, postavil túto barokovú kúriu v roku 1737 a Pálffy ju odňal za odplatu jeho dedičom.

Podľa opisov v kanonických vizitáciách z rokov 1755 a 1782 vyzerala dispozícia terajšej farskej budovy takto: na ľavej strane od vstupu do podbránia boli tri izby pre farára; na pravej strane bola najprv kuchyňa a za ňou nasledovala izba pre rodinu slúžiacu na fare. Z tejto izby sa prechádzalo do ďalších dvoch za sebou radených izieb. Na obytnú časť nadväzoval prístrešok pre vozy a rozsiahle maštale. Pod prvou farárovou izbou a pod podbráním a kuchyňou bola vínna pivnica. Na dvore fary bola vyhĺbená kamenná studňa hlboká deväť metrov. Fara nemala vlastnú sýpku, obilie sa skladovalo na priestrannej povale. Baroková budova prešla v priebehu rokov viacerými úpravami a prestavbami.

Architektonicko-umelecký výskum realizovaný v roku 2011 dokladá štyri stavebné etapy budovy. Prvá barokovú fáza sa začala rokom 1737, čo nám dokladajú písomné pramene i nápis na portále fary. Zachovalo sa z nej krídlo južné uličné, čiastočne podpivničené, a východné krídlo. O tom, že existovalo aj západné krídlo budovy sa nevedelo, ale svedčia o tom nájdené vyobrazenia druhého vojenského mapovania z rokov 1819 – 1859.

V klasicistickom duchu prešla budova fary premenou pravdepodobne koncom 18. a na začiatku 19. storočia počas pôsobenia farára Jozefa Dergoviča. Najvýznamnejším zásahom bolo zaklenutie dvoch miestností južného krídla dvojicou pruských klenieb, kde boli pred tým rovné trámové stropy, podobné, ako sú dnes v dvoch

Fara na fotografii zo začiatku 20. storočia

Pôvodná baroková maľba z 1737

miestnostiach východnej časti budovy. Dokazujú to interiérové omietky s pôvodnou výmaľbou nájdené pri výmene krovu nad týmito miestnosťami. Miestnosti predeľovali tenké priečky a v rohoch miestností boli vykurovacie telesá s otvormi na prikladanie z vonkajšej strany.

Pohľad na obnovenú farskú budovu

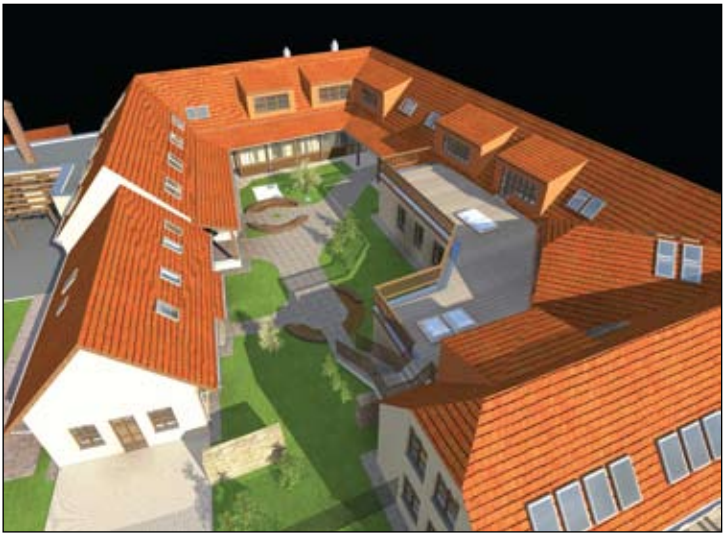

Pohľad na farský dvor

Treťou stavebnou fázou boli úpravy koncom 19. storočia. *Historia domus parochialis* sa zmieňuje o rozsiahlej oprave fary za pôsobenia farára Štefana Rosívala a Alojza Kofrányiho. Práve počas tejto prestavby malo prísť ku zbúraniu západného krídla, k rozšíreniu južného traktu obývaného kňazom o malú dvorovú prístavbu a z hygienických dôvodov k prekrytiu trámových stropov vo východnom krídle. K nemu pribudla hospodárska časť, na ktorú bolo napojené aj severné hospodárske krídlo.

Štvrtá stavebná fáza predstavuje postupnú, no celkovú obnovu farskej budovy, ktorá nastala na začiatku 21. storočia za pôsobenia farárov Antona Solčianskeho a Ľudovíta Pokojného. V rokoch 2003 – 2004 sa odstránili východné a severné hospodárske krídla, lebo ich stav bol dezolátny. V nasledujúcom roku sa začalo so stavbou nového hygienicky nezávadného bývania pre kňaza, a to na západnom okraji severného krídla. V roku 2009 sa zreštaurovala miestnosť súčasnej kancelárie a salón na prijímanie návštev, kde bol objavený pôvodný barokový trámový strop. Takýto strop sa našiel i v ďalších dvoch miestnostiach. V rokoch 2011 – 2012 sa zreštaurovala, staticky zabezpečila a odvlhčila celá historická budova, kompletne sa vymenil opotrebovaný krov a strešná krytina, zobytnili sa priestory povaly, obnovili externé a interné omietky a pristavilo veľké západné krídlo.

Do starej budovy fary sa vrátilo bývanie kňaza a celý farský areál s kostolom, so susedným Detským ihriskom blahoslavenej sestry Zdenky Schelingovej a farským Parkom sv. Petra a Pavla sa stal viacúčelovým, vhodným na rôzne farské aktivity.

Kňazi pôsobiaci v Záhorskej Bystrici

1332	prvá písomná zmienka o kostole v Záhorskej Bystrici
1561 – 1562	Mathias Nojem
1630	Mikuláš Urbanič
1634	Peter Tislarič
1647 – 1663	Lukáš Lubetič
1663	Filip Golubič
1663 – 1665	Štefan Ivančan
1665 – 1673	Juraj Lipčák
1673 – 1679	Marek Kovačič
1679 – 1680	Ján Gallikovič
1680 – 1706	Juraj Besedič
1706 – 1710	Ján Kancz
1710 – 1712	Anton Megliť
1712 – 1719	Mikuláš Kuchinský
1719 – 1720	Matúš Vitolovič
1720 – 1728	Ján Peter Sedlakovič
1728 – 1759	Ján Ignác Bobkovič
1759 – 1781	Jozef Radovský

1781 – 1801	Ján Drosdeak
1801 – 1824	Jozef Dergovič
1825 – 1826	František Balog
1826 – 1873	Jozef Tainczner
1873 – 1886	ThDr. Štefan Rosíval
1886 – 1914	Alojz Kofrányi
1915 – 1952	Anton Florek
1952 – 1959	ThDr. Oto Holúsek
1959 – 1960	Vojtech Balko
1960 – 1982	Koloman Ondrejka
1982 – 1984	Pavol Kandera
1984 – 1991	ThDr. Ladislav Ostrák
1991 – 1992	P. Viliam František Vaľa, CCG, ex currendo z Marianky
1992 – 2002	ThDr. Jozef Meško, PhD.
2002 – 2009	ThDr. Ing. Anton Solčiansky, PhD.
2009	ThLic. Ľudovít Pokojný

Pramene a literatúra

Liber historiae parochiae Bystrica pri Bratislave.

Visitatio Ecclesiae Bestercensis 1755.

Visitatio Batthyaniana parochiae Besztercensis 1782.

Visitatio Ecclesiae Besztercensis 1812.

Visitatio canonica in parochia Pozsonybesztercze die 31. mensis Auguti 1912.

Relatio visitationis canonicae de paroecia Bystrica pri Bratislave anno 1927, 1932, 1947.

Farský archív Záhorská Bystrica, *Listina o posvätení zvona* 1833.

Farský archív Záhorská Bystrica, *Listina o konsekrácii kostola* z 5. septembra 1834.

Besedič, M. a kol.: *Záhorská Bystrica. Historicko-národopisná monografia*, Bratislava 2004.

Bucko, V.: *Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom, kanonická vizitácia farnosti* 1562.

Botík, J.: *Slovenskí Chorváti*, Bratislava 2001.

Hudák, J.: *Patrocíniá na Slovensku*, Bratislava 1984.

Húščava, A.: *Dejiny Lamača*, Bratislava 1948.

Némethy, L.: *Series parochiarum et parochorum archidioecesis strigoniensis*, Ostrihom 1894.

Podolák, J.: *Záhorská Bratislava*, Bratislava 1986.

Sabadošová, E.: *Rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla Záhorská Bystrica, základné podmienky na prípravu a realizáciu obnovy pamiatky z hľadiska pamiatkovej starostlivosti*, rukopis, Bratislava 1999.

Sabadošová, E.: *Rímskokatolícka fara, Bratislava – Záhorská Bystrica, Dokumentácia nálezov, historických prvkov a návrh pamiatkovej obnovy*, rukopis, Bratislava 2011.

Úradníček, V. – Hrachovský, P. – Molnár, T.: *Rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla Záhorská Bystrica,* reštaurátorský výskum, rukopis, Pezinok 2004.

Vydalo vydavateľstvo LÚČ
pre Rímskokatolícku cirkev,
Farnosť Bratislava – Záhorská Bystrica
v roku 2011.

Autori: Martin Besedič a Ľudovít Pokojný
Fotografie: Martin Jurček, Jozef Guttenn
Jazyková korektúra: Helena Sališová
Graficky upravil: Peter Blaho

ISBN 978-80-7114-860-9

Knihy z vydavateľstva LÚČ si môžete objednať:
e-mail: predaj@luc.sk • www.luc.sk • 02/604 21 231

Kostol a stred obce na začiatku 20. storočia...

...a dnes

9 788071 148609